

**THE POWER-INTELLECTUAL RELATION IN
THE THEATER PLAY OF HALDUN TANER'S
MAN OF THE DAY**

Haldun Taner'in Günün Adamı Adlı Oyununda İktidar-Aydın

İlişkisi

Nurullah ULUTAŞ¹

İlayda AYDIN²

Abstract

The conflict of power-intellectual has been an ongoing situation ever since. But the intelligentsia is sometimes in the capacity of a tool for the power, sometimes it brings a great danger into existence for the totalitarian power. The intellectual is the person aware of the truth that the people and the mass can not see. Haldun Taner wrote in 1949, but after 1961 played *The Man of the Day* is a theater play that demonstrates the most clearly how effective self-interests are in politics, deals with the political life of transition period of the multi-party life. This study can be handled in two planes. In the first plane, the professor's fallacy among the shaken old values and the distorted values adopted towards to provide self-interests from change, but in the second plane; the political problems, relations and events that occur during the transition from the order of single-party to the order of multi party is exhibited. The main character professor is a person extremely honest and has spiritual values before being put into policy, is pushed to politics by his family, friends, social environment who so called have a very idealistic and moral appearance and changes his personality by sinking into all kinds of dirtiness. The violation of ethical values to achieve social status is seen as permissible. Everyone around the main character takes an active role in the disqualification of the professor and the violation of his honor at the end of the play in order to get benefit from him by dragging him into politics. In this study, it will be tried to be handled how the cultural values degenerate with political ambitions on the axis of the power-intellectual conflict.

Key Words: Haldun Taner, *Günün Adamı* (*The Man of the Day*), Power, The Intellectual, Cultural Degeneration.

Öz

İktidar-aydın çatışması eskiden beri süregelen bir durumdur. Fakat "aydın kesim" iktidar için kimi zaman bir araç niteliğinde iken bazen de totaliter iktidar için büyük bir tehlike arz etmektedir. Aydın, halkın ve kitlenin göremediği "hakikat"ın farkında olan kimsedir. Haldun Taner'in 1949'da yazdığı ancak 1961 yılında sahnelenebilen *Günün Adamı* adlı oyunu, çok partili yaşama geçiş döneminin siyasal yaşamını ele alan, siyasette kişisel çıkarların ne kadar etkin olduğunu en açık şekilde gösteren bir oyundur. Bu eser iki düzlemde ele alınabilir. İlk düzlemde sarsılan eski değerlerle, değişimden kişisel çıkarlar sağlama yönünde

¹ Assoc. Prof. Dr., The University of Mus Alparslan, The Department of Turkish Education, nurullahulutas@gmail.com

² The University of Mus Alparslan, The Department of Turkish Education, ilaydaydin76@gmail.com

benimsenmiş çarpık değerler arasında kalan Profesör'ün bocalaması; ikinci düzlemde ise tek partili düzenden çok partili düzene geçişte ortaya çıkan siyasal sorunlar, ilişkiler ve olaylar sergilenir. Ana karakter Profesör, politikaya atılmadan önce son derece dürüst ve manevi değerlere sahip bir kişiyken sözde idealist ve ahlaklı bir görünüme sahip ailesi, arkadaşları, sosyal çevresi tarafından politikaya itilir ve her türlü pislige batarak kişilik değiştirir. Toplumsal statüye ulaşmak için etik değerlerin çiğnenmesi mubah olarak görülür. Ana karakterin etrafındaki herkes onu politikaya sürükleyerek ondan menfaat elde etme amacı güderken oyunun sonunda Profesör'ün itibarsızlaşmasına ve onurunun çiğnenmesinde de aktif rol alırlar. Bu çalışmada iktidar-aydın çatışması ekseninde kültürel değerlerin siyasal hırslarla nasıl yozlaştığı ele alınmaya çalışılacaktır.

Anahtar Kelimeler: Haldun Taner, *Günün Adamı*, İktidar, Aydın, Kültürel Yozlaşma.

Giriş

Toplumun bilim, eğitim, sanat ve kültür alanında gelişmesine önderlik yapan aydınların misyonu, insanlığın medeniyet tarihiyle paralel bir gelişme gösterir. Aydın tek kelimeyle ifade edilecek olursa açık fikirli kimsedir; fakat tanım bununla sınırlandırıldığında eksik kalır. Buna göre aydın sınırlı ve durgun olmayan, donuk düşünmeyen kendi zaman ve konularını ülkelerinin durumlarını ve toplumlarında gündeme gelen meseleleri ayırt eden, meseleleri analiz edebilen, akıl yürütebilen ve başkasına anlatabilendir. O, içinde bulunduğu mekanda kendi insani konumunun bilincinde olup öz bilinç ve sorumluluk taşıyan kişidir (Şeriatı, 2015: 13, 58). Günümüzde aydın kavramı yerine “entelektüel” kavramı daha çok tercih edilmektedir. Fakat entelektüel, on yedinci yüzyıl Avrupasının tarihsel koşulları altında ortaya çıkan bir kavramdır. Bu açıdan aydın kavramı yerine kullanılmaya çalışıldığında beraberinde bazı anlamsal sorunlar meydana getirir. Buna göre entelektüel, düşünce ve akıl üzerindeki otoriteyi kaldırdı tamamen rasyonalist ve maddeci bir yapıya bürünerek özgürlüğü ön plana çıkarmıştır. Batıda daha çok aydınlanmacı düşünürler ve başta Kant'ın öne sürdüğü “aklı kullanmaya cesaret et!” felsefesinden hareketle entelektüel kavramıyla karşılaştığı aydın, akıl ile deneyin en uygun bileşimini, bilimde bulur. Özellikle aydınlanma dönemi ile beraber dini değerlerin yerini aklın ve bilimin doğrularının aldığı görülür. İnsanın Tanrı, din ve devlet karşısındaki konumu yeniden ele alınır. Yeni bir dünyanın kurulmaya çalışıldığı bu dönemde, mutlak bir hümanizm ve bu hümanizme bağlı olarak bir akılcılıkla insanların yegâne rehberinin, gelenek ya da din değil de kendi dışında başka hiçbir kaynağa ihtiyaç duymayan akla duyulan inanç artar (Kar, 2014: 175, 178).

Bu dönemde eski değerlere, geleneklere, dogmatik dini inanışlara karşı adeta devrim niteliğinde girişimlerde bulunulur ve akıl kurucu unsur olarak ön plana çıkar. Boş inancı alteden akıl gizlerinden kurtarılır ve doğaya egemen olur: “İnancın yerini akıl, kabulün yerini sorgulama alır.” (Eren, 2017: 116). Bir güç olan bilgi, ne insanların köleleştirilmesinde ne de dünyanın efendilerine boyun eğişinde hiçbir engel tanımamaktadır (Horkheimer, Adorno, 1995: 17). Buna göre entelektüel, hakikate, bilimsel yoldan ulaşabileceğini düşünen, bu konuda metafiziği, teolojiyi ve dini devre dışında tutmak isteyen bir tavra sahiptir. Entelektüel bu haliyle de pratik/politik/ahlaksal sorunların bilimsel düşünce ile çözülebileceğine inanmış, bu çağda kendisini bu özelliklerle donatmıştır. Bu nedenle entelektüeli entelektüel yapan, onun bağlı kaldığı akıl nosyonu olmuştur. Entelektüel, sadece akla sahip olan değil, aynı zamanda onu tutarlı bir şekilde kullanan kişidir. Dolayısıyla entelektüel tutarlılık, bu anlamda entelektüelin kabul ettiği, benimsediği öncüllerden tutarlı akıl yürütme üzerinden düzgün sonuçlar çıkarabilme kabiliyeti (Arslan, 2002: 207) olarak tanımlanır demek doğru olur.

Türkçede entelektüel kavramıyla birlikte kullanılan aydın sözcüğü, Arapça “aydınlatılmış, ışıklandırılmış” anlamına gelen münevver sözcüğünü karşılar (Akkaya, 2012: 23).

Özellikle eski metinlerde kullanılan münevver veya fırka-i münevvere (aydınlar sınıfı), sadece bilgili ve kültürlü olmayı karşılamaz; aynı zamanda toplumsal ve siyasal sorunlara ilgi duyan ve çözüm getirmek amacıyla etkinlik gösteren kişileri de kapsar. Bu bağlamda Rusçada kullanılan ve 1920'li yıllarda Fransızcaya da geçmiş olan *intelligensia* sözcüğünden aktarılmış izlenimi verir (Hilav, 2002: 103). Her ne kadar bizde özellikle Osmanlı Dönemi sonrası metinlerde münevver kavramı, genel ilim adamlarını içeren bir anlamı karşılasa da Fransız Aydınlanması aydın kavramına, münevverden daha geniş bir görev yükler. Bu anlamda aydın, doğrudan aydınlatan anlamında münevverin karşılığı iken bir masumluk ve dışarıdan ona verilen ışığın yansıtıcısı olarak da mütevazılık taşır. Aydın, entelektüel gibi bir anlam taşımaya yöneldiğinde ise aydınlatma işini üstlenen ve aydınlatan kişi olarak, ışığın kendisi olma konumuna geçerek daha iddialı bir hal alır.

Ali Şeriatî, "aydın"a ışık saçma ve aydınlatma noktasında bir sorumluluk yüklemiştir. Aydın, halka bilinç aşılayan, duyarlılığa davet eden başka bir ifadeyle toplumu bilinçlendirerek uyandıran kişidir. Ona göre, aydın olma ne felsefe ne bilim ne fıkıh ne de sanat yeteneğiyle ilgilidir. Daha doğrusu tek kelimeyle bir "hidayet" ilmi ve bir nübüvettir. Ne felsefe gibi zihniyet kurmaktır ne ilim gibi şeylerin suretini ve ilişkilerini zihne olduğu şekliyle kazımdır. Aksine olma ilmidir; insanın ontolojik bilincinden kaynaklanan yolu göstermektir (Şeriatî, 2015: 75). Buna bağlı olarak aydın, manevi ve ruhani bir boyut kazanır (Şeriatî, 2015: 94).

Aydınlanma'yla ortaya çıkan ve çevresini bilgilendiren, bilgisi ile yön veren, onu doğru kabul edilen yola sevk eden aydın, bu anlamı ile Türkçede öncesinde kullanılan entelektüelin içerdiği nosyonlardan farklı olarak kabul edilmiştir. Diğer bir ifadeyle, Batı için entelektüel, kelime olarak aynı kalmış ona sadece Aydınlanma ile yeni sıfatlar ve işlevler yüklenmişken, Türk düşünce tarihinde entelektüel ile aydın arasında bir kırılma, anlam birlikteliğinden kopuş ve sürekliliğin sona ermesi söz konusu olmuştur. Buna göre aydın kelimesinin anlamı, entelektüeli doğrudan karşılamaz; daha çok münevverin karşılığı olarak kullanılır (Akkaya, 2012: 23-24).

Haldun Taner'in *Günün Adamı* adlı oyununda baş kişi olarak, olayların ekseninde örüldüğü kişi bir Profesör olarak aslında tüm yukarıdaki kavramları karşılamaktadır. Bu çalışmada zaman zaman tüm bu kavramlara atıflar yapılırsa da genel anlamda "Aydın" kavramı tercih edilecektir. Buna göre oyunda sıradan bir üniversitede son derece başarılı ve öğrencilerine faydalı, idealist, hakikatten ödün vermeyen bir Profesör'ün bu ilkeli duruşunu politik arenada sömürmek isteyen siyaset sistemiyle olası çatışmalar da analiz edilmeye çalışılacaktır.

I. Bir Aydının Politika Arenasına Sürüklenmesi

Günün Adamı oyunu Haldun Taner'in 1949 yılında yazdığı ve sahnelenmek üzereyken sakıncalı görülerek sahneden indirilen; fakat etkisiyle günümüze seslenen ve hakkında çok sayıda yazının yazıldığı bir oyun olma niteliği gösterir. Yazara göre bu yasaklamanın etkisi, oyunun oynanmasından daha fazla ses getirmiştir: "Kaderin şu cilvesine bakın ki, onu temsilden men edenlerin bu hareketini bir derece düzeltmek, henüz bazı tiyatrolarımıza tamamen yerleşmedi ise bile, yurdumuzda yine de bir söz hürriyeti bulunduğunu ispat etmek ödevi böylece dönüp dolaşıp yine yazara düşmüş oldu... Bu piyesi bir bakıma bir tenis topuna benzetmek kabildir. Braksalar öbür toplar kadar, hatta belki onlardan az sıçrayacak bir tenis topu. Ne var ki hızla yere çarptıklarından daha fazla ses çıkardı, tavana kadar sıçradı... Bu çatışma bana şunu öğretti ki, bazen bir yazar topluma, eseriyile olduğundan çok, eserinin temsil ettirilmemesinin ortaya çıkardığı

gerçeklerle daha da faydalı olabilirmiş. Bana bu ikincisi nasip oldu. Ne denebilir...”(Taner, 2007: 19-20).

Haldun Taner’in yaşadığı dönemin olaylarını, kültürel yapısını ve tarihi çok iyi bilmesi eserlerinde olayların kurgulanmasında olumlu yönde etkili olur. Onun edebiyatımızdaki önemi de sahip olduğu kültürel birikiminden ve bu kültürel birikimini en iyi şekilde kullanmasından kaynaklanır (Bayrak, Yaprak, 2013: 486). 1945 ve sonraki yıllarda bütün yaşananları doğrusu ve yanlışıyla öğrenmek isteyenlere verilecek tek isim Haldun Taner’dir (Bayrak, Yaprak, 2013: 488). Pek çok türde eser veren yazarın amacı, toplumun aksayan yönlerini mizah çerçevesinde işlemektir. Yazar değişen dünya içerisinde yer alan insanı, yaşadığı olaylar doğrultusunda öne çıkararak topluma mesaj verir. İnsanımızın yaşam tarzını, gelenek ve göreneklerini; bize özgü biçimiyle, çağdaş dünyanın verileriyle tüm dünyaya aktarmayı hedefler (Bayrak, Özcan, 2015: 67). Buna göre eserlerinde kullandığı üslubu da sadeleştiren yazar; tüm zamanlara hitap etmeyi ve her kesimden topluma ulaşmayı başarır.

Yazar, II. Dünya Savaşı sonrası demokratik sistemle yeni tanışan bir ülkede / toplumda, politik kirlenme ve değer çatışmasını en nükteli biçimde anlatır. Oyunun ana karakteri olan ve aydın misyonunu yüklenmiş Profesör, siyaset sisteminin, çevrenin ve aile bireylerinin zorlamasıyla politik arenaya itilmeye çalışılır. Bu aşamada bir zaman ve mekân kırılmasıyla düşsel bir atmosfere geçilen oyunda, Profesör’ün nasıl değerlerinden uzaklaşarak politik kirlenmeye bulaştığı ve politikacı kurtlara yem olduğu görülür.

Haldun Taner’in ilk oyunlarından olmasına rağmen *Günün Adamı*, teknik olarak son derece sağlam bir zemin üzerine bina edilir. Oyun iki düzlemde ilerler:

- a. Gerçek (Reel) Düzlem
- b. Düşsel (İrreel) Düzlem

Oyunun mimetik düzlemine bakıldığında oyunun başında seyirci bir kargaşaya tanık olur. Bu kargaşa, kayınpeder, kaynana, kadın ve gazetecinin Profesör’ün politikaya atılıp atılmaması gerektiğiyle ilgili tartışmadır. Herkes bir fikir ileri sürer. Ancak genel görüş Profesör’ün bu fırsatı kaçırmaması gerektiği ve siyasete atılmasıyla ilgilidir. Çünkü özellikle aile çevresi bu sayede erişeceği maddi beklenti ve sosyal statülerinin değişmesiyle ilgilenmektedir. Profesöre siyasete davet edilme teklifi ise muhalefet partisinden gelmiştir. Çünkü Profesör, iktidarın bütçe açığını kapatmak üzere halka yüklediği vergiye karşı çıkmaktadır.

Kayınpeder, eline aldığı bir gazete haberinden yola çıkarak bu gerekçeyi şöyle aktarır: “Bütçe açığını kapamak için ihdas edilen yeni verginin anayasa ve insan haklarına aykırı olduğunu savunmakta tek başına gösterdiği medeni cesaret ve ahlaki celadet” (Taner, 2007: 30-31).

Profesör’ün bu cüretkâr tavrı halk tarafından benimsenir ve çok ses getirir. Modern bir ifade ile söylenecek olursa Profesör’ün iktidar karşısında sergilediği kararlı duruşu entelektüelce bir davranıştır. Onun bu entelektüel tavrı toplumsal bir etkiye neden olur; fakat yine de Profesör toplumdan uzaktır çünkü bir entelektüelin eleştirileriyle üretimde bulunması toplum tarafından dışlanarak yalnız kalmasına neden olur. Gerçek anlamda entelektüel, yalnızdır onun bu yalnızlığı çoğu zaman tercihinden çok itilmişliğini resmeder (Çağan, 2005: 15). Toplum tarafından ne kadar dışlanırsa dışlansın ne kadar yalnız kalırsa kalsın entelektüelin toplum üzerindeki etkisi her zaman büyüktür. Bu yüzden tarih boyunca özellikle iktidarlar tarafından potansiyel bir tehlike olarak görülmüş olup denetim altına alınmaya çalışılmışlardır. Bununla beraber bilimin güç

olmaya başladığı modern çağda iktidarlar entelektüellerin peşlerine düşmeye ve onları bilimsel gelişmelerin sağlanması için kullanmaya başlamıştır. Bu durum Foucault'un dikkatini çekmiş ve buna göre oluşan bu yeni toplumun entelektüel tipine "spesifik entelektüel" demiştir. Çağımızın toplumunda teknik bilimsel yapıların gelişmesiyle beraber spesifik entelektüelin son on- yirmi yılda büyük önem kazandığı ve aynı zamanda bu sürecin 1960'lardan beri hızlandığı görülmektedir. Mutlak bilgin olan entelektüel artık modern çağda yaşamı gönendirebilecek ya da dönüşü olmayan biçimde yok edebilecek güçleri elinde tutan bir kişidir. Sonuçta spesifik entelektüel artık ebediyetin sözcüsü değil, yaşam ve ölüm stratejisini bilen potansiyel bir güçtür (Foucault, 2011: 78- 80).

Muhalefet Partisi, Profesör'ün fikirlerine dayanarak İktidar Partisini sıkıştırır ve hükümet düşme tehlikesi geçirir. Üniversite yönetiminin hoca hakkında soruşturma açması ise işi büsbütün alevlendirir ve hoca bir anda halkın sevgilisi haline gelir. Doçent hariç, çevresindeki herkes Profesöre yapılan bu teklife olumlu bakmaktadır. Profesör, yapılan teklifle ilgili Muhalefet Partisinin genel başkanıyla görüşüp geldiğinde ev gazeteciler ve çevreden insanlarla doludur. Herkes Profesör'ün vereceği kararı beklemektedir. Profesör, herkesi odadan çıkardıktan sonra sakın kafayla düşünüp kararını açıklayacağını belirtir.

Aslında dünya siyasetine de bakıldığında: "Her iktidar "entelektüel"i kullanmak, onu yanına almak ister. Bunun karşılığında ona başkalarının sahip olamayacağı menfaatler sunabilir. Bu bağlamda entelektüel, iktidarlar için çok önemli bir varlıktır. Gerçek entelektüel, iktidarın içinde de olsa dışında da olsa doğru bildiklerini dile getirir. Başkalarının, hiç kimsenin reddemediğini o reddedebilir; kişisel çıkarından vazgeçebilir. Bu ayrık tutumu ile o, başkalarına benzemez, yalnızdır. E. Said'in deyişiyle söylemek gerekirse entelektüel, bir "sürgün"dür, "marjinal"dir, "amatör"dür, "iktidara karşı hakikati söylemeye çalışan bir dilin müellifi"dir."(Uçan, 2008: 118). Onun bu yaklaşımı halk tarafından talep görülür ve özellikle muhaliflerin iktidara geçmesinde aydınlar bir araç olarak kullanılır.

Oyunun bu sahnesinden itibaren bir zaman kayması başlar ve oyun düşsel zemine taşınır. Hoca, maddi olanaklarının yetersizliğinden ve takdir edilmemekten bunalmış; politikaya girme fikri ağır basmıştır. Doçent, politikanın onu değerlerinden ve entelektüel kişiliğinden uzaklaştıracağını söyleyerek ona sürekli bu sevdadan vazgeçmesini öğütlemektedir. Oysa Profesör'ün iktidar aşkı ağır basmaktadır:

"Profesör: (*Duymamıştır.*) Bu ne muazzam bir iş kardeşim. Evet... Neden saklayayım, mütereddidim. Gerçi beni bu yol ağzına bir akıntı getirdi ama bundan neden faydalanmamalı? Açık konuşalım. Ben üniversitede, değil sade üniversitede, umumiyetle hayatta hiçbir zaman, birinci plana geçmedim. Tab'an ikinci planda kalmaya mahkûm bir insanım. Gerçi çalışırım, iyi bir hoca olduğumu söylerler. Ama işte hepsi o kadar. Bu yüzden hakkım olan ordinaryüslüğe ancak iki yıl evvel erişebildim. Senin ve arkadaşların zorunuzla girdiğim dekan seçiminde aldığım oyların fiyaskosu hala onurumun dibinde tortu gibi oturuyor" (Taner, 2007: 35).

İktidar aşkı, insanoğlunun en güçlü güdülerinden biri olmasına rağmen hiç de eşitçe dağılım göstermez. Toplumsal değişmelere yol açan kişiler bir kural olarak toplumu değiştirmek isteğini kendilerinde güçlü bir biçimde duyanlardır (Russell, 2002: 14). Her insan bir noktada toplum üzerinde otorite kurup hâkim güç olmak ister. Profesör de sadece üniversite çapında değil; genel olarak tüm toplum üzerinde egemen bir güç olmayı arzulamaktadır.

Kararsız Profesörü sıkıştırılardan biri de Partide son derece etkin ve işin kurdu olan Genel Sekreterdir. Ona göre, Profesör ilim işini elinden başka iş gelmeyen beceriksiz hocalara bırakmalı ve millet için son derece kutsal olan bu politik göreve yönelmelidir:

“**Genel Sekreter-** (Yine vecize söyler gibi) Partinin menfaati, milletin menfaatidir. Kendisinden bu kadar mühim hizmetler beklenen bir insanın bundan kaçınması, hudut boyunda silahını atıp kaçmakla müsavidir” (Taner, 2007: 41). Tüm bu baskılara dayanamayan ve hesaplar yapan Profesör, muhalefet partisinin teklifini kabul eder. Bu karar başta karısı, oğlu, kayınpederi ve kayınbiraderi olmak üzere herkes tarafından büyük bir mutlulukla karşılanır. O güne kadar işe yaramaz, sünepe ve beceriksiz olarak görülen Profesör, bu kararının ardından son derece yetenekli ve başarılı bir politikacı olarak tarif edilmeye başlanır. Edward Said, aydın / entelektüelin fikirlerini eylemleri ile birleştirebildikleri noktada iktidarın etkisinden, çevresinde onu bağlayan diğer etkenlerden uzaklaşmış olabileceğine inanır (Said, 2004: 13). Julien Benda, *Aydınların İhaneti* eserinde entelektüel/aydınların bazılarını fazlasıyla sorumluluk üstlenenler, partizan olmaya eğilimliler ve uzmanlık alanlarıyla sınırlı birer bilim adamı, sanatçı, akademisyen olarak toplumdan kopuk yaşadıkları için eleştirir (Benda, 2006: 33).

Bu oyunu göstergebilim açısından inceleyen Esra Dicle'nin dikkat çektiği bir ayrıntı aslında oyun boyunca yazarın da bilinçli olarak oyunda öne çıkardığı dekoratif bir öğedir. O da ölen hocasının tablosu. Profesör'ün odasına astığı ölen hocasının tablosu, oyunda bilim adamı doğrularını ve değerlerini temsil eder.

Tablo = Bilim adamı değerlerinin korunması.

Oyunda dürüstlük, şeref, sorumluluk gibi o dönem için pek de geçerliliği kalmamış değerlerin simgesi olan Profesör'ün hocasının tablosu, sözde Profesör'ün politika yaratıldığı sırada yaşanan sevinç gösterileri sırasında yere düşerek kırılacaktır. Bu durum da: *Tablonun kırılması = Eski değerlerin yıkılışının göstergesi* olarak oyuna yerleştirilir (Dicle, 2006: 10-15).

II. Politik Arenaya Sürüklenen Profesör'ün Kimliksizleşmesi

Oyunun ikinci perdesinde seyirci yeni bir tabloyla karşılaşır. Bu sahnede, Profesör'ün odasında asılı hocasının tablosunun yerinde artık iktidara yükselmiş eski Muhalefet Partisi'nin genel başkanının portresi vardır. Hem ekonomik anlamda büyüme hem de sosyal statüsünün yükseltmek amacıyla Profesör'ün siyasete girmeyi kabul ettiği anlaşılır.

Hoca partiye çok büyük bir katkı sağlamış ve artık iktidardadır. Bunun karşılığında ise Profesör, Sanayi Bakanı olmuştur. Kayınbiraderi, özel kalem müdürü olarak gelen randevuları düzenlemektedir. Son derece işveli kâtibe ise Bakanın sekreterlik işlerini yürütmektedir. Bu perdenin ilk sahnesinde Profesör'ün oğlu bir firmanın kendisine rüşvet niteliğinde uygun bir fiyatla verdiği lüks bir arabanın anahtarıyla makama gelir. Babasına hala “Moruk” diye hitap eden bu laubali gencin amacı, babası sayesinde elde ettiği imkânlarla lüks bir hayat yaşamaktır. Makama gelmesindeki gaye de sekreteri tavlayıp bir gezintiye çıkarmaktır. Oysa sekreter, öyle kolay tava gelecek bir kadın olmayıp bu işlerde son derece tecrübeli biridir. Altı ay önce Bakan olan Profesör, idealist kişiliğini korumakta ve inandığı değerlere sahip çıkarak hem halkın hem de muhalefetin sempatisini kazanmaktadır. Fakat onun bu inatçı ve doğruluktan ödün vermeyen tavrı iktidarın parti politikalarıyla çelişmektedir.

İlk çatışma, İktidar ve muhalefetin uzlaştığı tek konu olan milletvekili maaşlarına Profesör'ün karşı çıkmasıyla başlar. İkinci ve en önemli çatışma ise kendi partisinin de öneri olarak sunduğu ağır vergilerle ilgili olarak görülür:

Profesör: Biz iktidara, anayasaya ve insan haklarına aykırı bir vergiyi önleyerek geçmedik mi idik?

Genel Sekreter: Evet.

Profesör: Şimdi nasıl olur da anayasaya ve insan haklarına aykırı aynı çeşit bir vergiyi ihdas etmeye kalkarız?

Genel Sekreter: Bırak bu mantığı be hoca. *(Omzunu tutar ağabeyce, bir öğüt havası içinde)* Politikada hep karşı partiye bakacaksın, o ne diyor. Verginin aleyhinde mi, sen lehinde olacaksın. Lehinde mi, sen derhal aksini savunacaksın. Mesele bu. Yok, vaktiyle şöyle demişiz, yok böyle demişiz. Geç bunları bir kalem.

Profesör: Ben tükürdüğümü yalamam.

Genel Sekreter: Yine iri laflar, edebiyat... Gerçi tasarıyı geri aldırın ama parti olarak da itibarımızı sarstın." (Taner, 2007: 58).

Oyunun düşsel zemininde bakan olan Profesör, idealist kişiliğinden vazgeçmemekte direndikçe partinin yetkili organlarıyla sürekli çatışmalar yaşar. Bu çatışmalardan bir diğeri de kendisinden istenen usulsüz bir atamayı gerçekleştirmeye yanaşmamasıyla ortaya çıkar. O, bunu yapmadıkça siyasal hayatını bitirmeye ve onu itibarsızlaştırmaya çalışan bir süreç başlar:

Genel Sekreter: *(Birden ilgilenir.)* Ver şunu bakayım. *(Okur.)* Bu fena. Ama kabahatin büyüğü sende.

Profesör: Bende mi?

Genel Sekreter: Sende ya. Yanılmıyorsam bu adamın kardeşi senden bir idare üyeliği istemişti... Verseydin şimdi böyle kudurmazdı. Aç kurtların önüne arada bir kemik atacaksın. Kasap dükkânı elimizde değil mi?... Zihninin pergelini geniş tut hoca. Politika ilim kadar basit olsaydı herkes politikacı olur çıkardı. Beylik sende kalsın. At bir kemik şu herife. Sen atamazsan ben atacağım." (Taner, 2007: 58-59).

Profesör, bir yandan siyasete ısınıp kurtlarla mücadele ederken bir yandan da iktidarın nimetlerinden yararlanmaktadır. Tabii ki en çok yararlanan da karısı, oğlu, kayınbiraderi ve kayınpederidir. Onlar bu saltanatı sürerken başlangıçtan itibaren onun politikaya girmesine karşı olan ve düşsel zeminde idealist bir üniversite hocası /entelektüel kimliğine sahip olan Doçent, ara sıra gelip onu doğruluktan ayrılmaması konusunda uyarır.

Profesör: Hem de nasıl. Bana şimdiye kadar hiç yaşamamışım gibi geliyor. Hayata yeni doğmuşum sanki. *(Çiçeklerden birini alır, koklar.)* Tıpkı baharda gövdesine su yürüyen bir çınar gibi. İkinci bir gençlik hissediyorum içimde... O miskince alçakgönüllülüğü kâğıt sepetine attım artık. Ben şimdi biriyim. Eskisinden çok sayılan biri.

Doçent: Siz eskiden de çok sayılırdınız.

Profesör: İlmi kongrelerden dönüşümde kim karşıladı beni garda? Bir sen, bir de ikmale bıraktığım için göze girmek isteyen iki- üç haylaz talebem. Oysa şimdi bir parti

kongresine gitmeye göreyim, garlar adam almıyor... Buradan bakınca insanlar karınca gibi görünürler. (*Diktafona yürür.*) Bak şu diktafonu görüyor musun? Bunun içine söylediğim bir emir sekiz, bilmedin on dakika içinde yüz binlerce kol ve bacak tarafından derhal yerine getirilir. (*Telefonu tutar*) Şu telefon beni nezaretimin bütün daire ve tesislerine bağlıyor. (*Zilleri gösterir.*) Bak şu zillere. Tam sekiz tane. (*Parmaklarını açıp piyano tuşlarına basar gibi hepsine birden basar.*) O anda yan kapıdan uşak ve özel kalem müdürü, orta kapıdan üç umum müdür ve soldaki kapıdan kâtime girerler. (*Doçent onlara hayretle bakar*) Affedersiniz. Yanlışlıkla dirseğim zillere değdi. (*Hepsi saygı ile çıkarlar. Doçente*) Gördün mü? Şuradan giren müsteşarımdı. Buradan giren özel kalem müdürüm. Soldan gelen de..."(Taner, 2007: 62-63).

Düşsel zeminde Profesör'ün iktidar aşkıyla kimliğini yitirdiği ve değiştiği görülmektedir. İktidar için bireyin makamı kişiliği veya ne olduğu önemli değildir. Önemli olan iktidarın ideolojisine göre davranışlar sergileyen kimliksizleşen bir birey olabilmektir. Ancak bununla beraber iktidar bireye belli bir hakikat yasası dayatmaya çalışarak öznelere müdahale eder (Foucault, 2011: 63). Burada dikkatleri çeken nokta iktidar etkileriyle döngüsel bir ilişki içinde olan ve iktidar tarafından yayılan bir hakikat rejiminin toplum üzerinde varlığını sürdürmesidir. Entelektüelin görevi toplumumuzun yapısı ve işlemesi açısından vazgeçilmez bir yere sahip olan bu genel hakikat rejimi üzerinde mücadele vermektir. Hakikat uğruna en azından hakikat etrafında verilen bir kavga söz konusudur; fakat bunu yaparken entelektüeli tek başına öne çıkmış olarak algılamak eksik bir ifade olacaktır. Foucault için entelektüelin rolü; daha çok iktidar biçimlerine karşı, bu biçimlerin hem nesnesi hem aracı olduğu yerde mücadele etmektir. Bilginin, hakikatin, bilincin söylemin, oluşturduğu bir düzende herkesle birlikte mücadeleyi sürdürmektir. Yoksa insanları aydınlatmak için geri çekilmek değildir (Çağan, 2005: 19-20).

Doçentin tüm ısrarlarına rağmen Profesör, kişiliğinin bozulmadığını ve iktidar aşkına rağmen idealizmini koruduğunu belirtir:

Profesör: (*Güler*) Neysem oyum hâlbuki.

Doçent: Size öyle geliyor. Siz, siz değilsiniz artık.

Profesör: Ya kimim?

Doçent: Politikada sen ben olamaz. Biz ve onlar vardır sade. Siz bir partinin adamısınız, o patinin malı, kuklası.

Profesör: Peki ya şahsiyetimi ne yapıyorsun?

Doçent: Onu er geç parti şahsiyetinin tavasında eritirler ya da eritecekler."(Taner, 2007: 63).

Oyundaki Profesör, Edward Said'in uzlaşmaz ve başkaldıran sözcükleriyle tanımladığı aydın / entelektüel kavramını tam anlamıyla karşılayan biridir. O da, ne insanları teskin etme ne de konsensüs oluşturma derindedir; çok ciddi bir anlamda, ucuz formülleri, hazır klişeleri ya da iktidar sahiplerinin ve uzlaşımçıların söylediklerinde, yapıp ettiklerinde gözlenen sorunsuz, uzlaştırıcı olumlamaları kabullenmeyi istememe anlamında tüm varlığını ortaya koyan biridir. Hatta sadece bir şeyleri pasif olarak istememekle yetinmez, bunu aktif olarak kamuoyuna söylemeyi de (Said, 1995: 36) ihmal etmez.

Marksist bir söylemle ifade edilecek olursa Profesör, yabancılaşmaktan kurtulan, yanılısamaların zincirlerinden kendini kurtarmaya çalışan ve aynı zamanda özgürlüğü seçen bir karakterdir. Marks, felsefesinde insanı bağımlılık zincirlerinden,

yabancılaşmaktan, ekonomiye köle olmaktan kurtarmak ister. Bunu söylerken de "doğruluk silahı"nın önemini vurgular. Eğer insan yanılısamaların farkına varırsa yarı düş durumundan uyanır ve kendi özel güçlerinin bilincine varır. Bu nedenle Marks, insanın kendi en önemli silahının "doğruluk" yani gerçekliği gizleyip örten yanılısma ve ideolojilerden kurtarma olduğuna inanır (Fromm, 1992: 23). Buna göre entelektüelin görevi iktidara doğruyu söylemektir (Atıla, 2009: 88). Gramsci, entelektüeli iktidar sahibinin eylemlerini sürekli sorgulayan ve eleştiren biri olarak değerlendirir (Gramsci, 1997: 12). Toplumun üzerinde eleştirel bir üst göz olarak ön plana çıkan entelektüel, ait olunan yere karşıdan bakarak uykuya mahal vermeyen bir tür "karşı bellek" oluşturur. Alışılmışın dışında düşünme yeteneği onu bir anlamda ayrıcalıklı bir konuma getirir (Çağan, 2005: 14).

III. Kimliğini Koruyan Profesöre İktidar Baskısı

Oyunun kurmaca dünyasında idealist kişiliğinden ödün vermeyen ve çatışmalar yaşayan Profesör, politik arenada dışlanmaya, itibarsızlaştırılmaya çalışılarak başına oyunlar oynanır. Bu oyunlar, tehdit ve şantajlar son derece kirlidir. İlki Profesör'ün oğlunun arabasıyla çarptığı bir yayanın ölümünün Profesörden ve medyadan saklanarak verilen rüşvetlerle örtbas edilmesi. İkinci oyun ise Kayınpeder ve kayınbiraderin kurdukları şirket vasıtasıyla ihalelere girmeleri ve yolsuzluk yapmalarındır. Tüm bu kirli işleri organize eden genel sekreter ise Profesörü sıkıştırmaya çalışır. Kutsiyetine inandığı bir davanın peşinden koşan Profesör iktidarın yaptırımlarına maruz kalır. Buna göre karşısında iki yol vardır: Kurulu düzenin yalanlarını ilmileştirmek, yani bir hakikat çarpıtcısı, daha doğrusu bir çoban köpeği olmak veya ezilenlerin yanında yer almak, her haksızlığa karşı gelmek (Meriç, 2017: 38). Mevcut değerleri ya kabul eder ya da reddeder; fakat bununla beraber sisteme köle olmamakta diretir.

Profesör, yeni vergi teklifini reddedip komisyona getirmeyince muhalefet partisi, iktidarı sıkıştırmış ve iktidar partisi düşme tehlikesi geçirmektedir. Tüm bunların sorumlusu olarak da ceza Profesöre kesilir ve bir tatile çıkması gerektiği bizzat genel başkan tarafından kendisine iletilir:

Genel Sekreter: Ben kısa sözü severim. Genel başkan muvakkat bir zaman için hastalanmanı rica ediyor.

Profesör: Ya demek kurban olarak beni seçtiniz.

Genel Sekreter: (Saygı ile düzeltir) Kurban değil, fedai. Kabinayı ve partiyi bu müşkül durumdan kurtarmak için kendini feda edecek bir arkadaşına ihtiyaç var...

Profesör: Peki benim şahsi şerefim?

Genel Sekreter: Politikada şahsi şeref olmaz. Tanrı partiye zeval vermesin."(Taner, 2007: 88-89).

Böylece yönetim tarafından tetkik gezisine gönderilen Profesör, yine aslında yönetimin talimatıyla yanına verilen Kâtibesyle görev bölgesine giderken araçları bozulur ve bir dağ evinde kalmak zorunda kalırlar. Gece Profesörü alkolle ayartan Kâtibe onunla birlikte olur. Profesör'ün nefesine yenik düşerek katibeyle birlikte olması insani zaafının bir sonucudur. Hayatı boyunca son derece ahlaklı ve erdemli bir duruş sergileyen Profesör, aslında ilme adadığı ömrüyle hayatın güzelliklerini teğet geçen biridir. Karısıyla mutlu bir evliliği yoktur ve kendini bilime adamıştır. Tüm bunlar ve sekreterin işveli yaklaşımı onu kışkırtıp tuzağa düşürür. Bu hemen hemen genel bir zaaf olarak değerlendirilebilir. Çünkü ahlâkî erdeme uygun hayat, eğlence hayatına göre ikincil derecede mutlu eder.

Ahlaki erdeme uygun faaliyetler insan doğasına uygun olsa da tutkuların da *insane* olduğu gözden kaçmamalıdır (Batak, 2016: 22). Sonradan anlaşılacaktır ki aslında tüm bu yaşananlar, oyunun bir parçasıdır. Gezi dönüşü Bakanlığa gelen Profesör, artık gözden çıkarılmıştır ve istifa etmesi istenmektedir. İktidar ne olursa olsun aydınları kendi propagandası için kullanmak ister; ama aydının doğruları mevcut sistemle çeliştiği zaman iktidar aydından sakınır veya onu bastırmaya başlar (Paul, 2010: 61). Önce Kayınpeder ve Kayınbiraderinin yolsuzlukları ortaya çıkarılır. Profesör onları kovarak, direnmeye devam eder. Bu defa istifa etmediği takdirde Kâtibinin kendisinden hamile kaldığı haberinin ve oğlunun işlediği cinayetin medyaya yansıtılacağı veya bir trafik kazasına kurban gidebileceğiyle tehdit edilir:

“Genel Sekreter: Ne söylüyorsun sen kuzum?

Profesör: Hepsini önceden düzenlenmişti. Hepsini. Kaynanamla anlaşman kaynım olacak o serseriye zorla özel kalem müdürü yaptırman... Hepsini düzenli idi...

Genel Sekreter: Doktor çağırayım sana.

Profesör: Hayır deli değilim... Hepsini bir cinayet romanı gibi önceden hazırladınız. O tetkik seyahati... O dağ oteli...

Genel Sekreter: Belki bir kaza olur diye söylüyorum.

Profesör: Şaşmam sizden her şey beklenir.

Genel Sekreter: Merak etme. Millî cenaze merasimi yaptırırız. *(Gülümseyerek)* Genel başkan da karına yüksek bir dul maaşı bağlar.

Profesör: Peki ama nedir büyük suçum? Size inanıp adaylığı kabul etmem mi?

Genel Sekreter: Hayır. Parti disiplinini hiçe sayman. Bildiğini okuman.”(Taner, 2007: 95).

Öyle ki tüm bunlar karşısında istifa etmemekte direnen Profesör’ün tüm iletişim ağları kesilmiştir. İntihar etmek istediği tabancasının kurşunları çıkarılmıştır. Profesör, adeta bir kuklaya dönüştüğünü fark eder. 280 kişilik muhalefet partisine geçmesi halinde muhalefet partisini iktidara taşıma planı yapsa da içeri giren sekreter o partiden iki milletvekilinin öldüğünü haber verir. Böylece bu planı da suya düşer. Profesör, nihayetinde çaresiz bir şekilde istifa etmek zorundadır. İktidar/güç peşinde olan Profesör, iktidarla mücadele edemeyecek kadar güçsüz ve etkisiz bırakılır. Bu durumda hem kendisi hem de toplumu özgür değildir; o halde iktidar veya güç peşinde olmak, aynı zamanda iktidar veya güç tarafından ezilmek demektir. Sonuç itibarıyla bir entelektüelin iktidara hizmet etmeye değil; özgür olmaya ihtiyacı vardır (Sam, 2017: 103). Özgürlüğünün ve dayandığı temellerden herhangi birinin gevşemesine veya kurcalanmasına göz yuman entelektüel, bir anlamda işine ihanet etmiş olur; çünkü “entelektüelin tek dayanağı ödünsüz düşünce ve ifade özgürlüğüdür” (Said, 1995: 85).

Oyunda, teklifin geldiği ve Profesör’ün karar vermek üzere odasına kapandığı sahnesinden buraya kadarki bölümü aslında düşsel zemindir ve gerçeklikle ilgisi yoktur. Profesör, politikaya girdiği andan itibaren başına gelecekler, kendisine ayan olur.

IV. Profesör’ün İlkeli ve İdealist Kimliğine Dönüşü

Son sahne artık reel zemine geçilen ve Profesör’ün muhalefet partisinin teklifini reddettiği sahnedir. İyice düşünen ve politikaya girmekten vazgeçip bunun yerine tavşanlarını beslemek üzere bahçeye çıkan Profesör’ün bu kararına tüm aile tepki gösterip onu

akılsızlıkla suçlar. Entelektüel bir kişiliğe sahip olan Profesör, gerçekte statüsünü hiç kimseye veya hiçbir otoriteye borçlu değildir. Herhangi bir ideolojinin veya egemen gücün propagandacılığını da yapmaktan uzak durur (Paul Sartre, 2010: 38). Bağımsız bir entelektüel olması bağlamında pratik bilgi uzmanlarından farklı bir duruş sergiler. Sartre özellikle 17. Yüzyıldan itibaren burjuvazinin eylem ve taleplerini kucaklayan entelektüel tipinin aslında pratik bilgi uzmanı olduğunu ve sadece bilginin veya hâkim ideolojinin aktarıcısı olması noktasında işlev gördüğünü dile getirir (Paul Sartre, 2010: 20). Entelektüel, egemen sınıf tarafından hem araştırma uzmanları hem de hegemonya köleleri olma noktasında “geleneğin bekçisidir” şeklinde söylenebilir. “Dolayısıyla pratik bilgi uzmanları sonuçta iktidarın payandası veya en iyimser ifade ile yardımcısıdır. Sartre’a göre pratik bilgi uzmanları muhalif değildirler, en azından iktidar onların muhalifliğini yok eder. Hegemonyanın bir öznesi ya da aracı olmaya karşı çıkarsa işte o zaman pratik bilgi uzmanı bir canavar, yani bir aydın olur. Dolayısıyla her pratik bilgi uzmanı potansiyel olarak entelektüeldir” (Çağan, 2005: 17.)

Profesör’ün politikaya atılmaktan vazgeçmesine sevinen tek kişi vardır, o da düşsel sahne boyunca idealist kimliğiyle tanınan Doçenttir. Oysa yazar; onun da Profesör’ün siyasete girmesini engellemek üzere iktidar tarafından kiralanan bir piyon olduğunu göstererek seyirci üzerinde bir şok etkisi yaratır:

“Profesör: Lüzum kalmadı artık. Görüşüp ne yapacaklar? Günün adamı olmaktan çıktım.

Doçent: (*Portreye huşu ile bakarak*) O bile gülümsüyor bu büyük kararınızdan.

Profesör: Ben bahçeye tavşanlarıma gidiyorum (*Çıkar.*)

Kayınpeder: Sabah beri aç acına beklediğimize değmedi. (*Kızına*) Yemek yenmiyor mu? Benim karnım zil çalıyor.

Kadın: Buyurun. İnelim. (*Hepsi çıkarlar. Doçente*) Siz gelmiyor musunuz?

Doçent: (*Onlarla giderken birden durur.*) Siz inin ben de geliyorum. (*Bir müddet kapıda durur. Onların iyice uzaklaşmasını bekler. İyice gittiklerine kanaat getirince hemen telefona yaklaşır. Ahizeyi alıp eliyle siper edip, kısık bir sesle*) Alo! İktidar partisi mi? Benim. Profesörü muhalif parti adaylığından vazgeçirdim. Güç oldu ama oldu. Ben verdiğim sözü tutarım... Komisyonumu hemen bu akşam isterim. Evvelce anlaştığımız fiyat üzerinden tabii. Hayır. Çek olmasın. Peşin para. Estağfurullah. Hay hay! Güle güle. İyi şanslar.” (Taner, 2007: 101).

Sonuç

İktidara karşı direnen entelektüeller, Sartre’nin deyişiyle, yalnızlaşan bireylerdir. Buna göre entelektüel; yükselen bir sınıfın şuurudur, yani bir devrimcidir ve onun ayırıcı tek vasfı tenkit etmektir. O, hakikat uğrunda her savaşı göze alan bağımsız bir mücahittir (Meriç, 2017: 24). Yazar, bu oyunda iktidarın/partinin benimsetmeye çalıştığı ideolojiye rağmen kimliğini koruyan “adanmış” bir entelektüel tipinin iktidarla mücadelesini mizahi bir üslupla dile getirir. Sartre, “adanmış” entelektüel sınıflar arası ve iktidara karşı duran biri olarak açıklar. Bunu yaparken entelektüelin toplumsal konumunu ve hedeflerini de belirler. Ona göre entelektüel, öncelikle halk arasında ona yüklenen yüksek kültür algısı nedeniyle düştüğü kuşkulu pozisyona karşılık, ideolojinin yeniden üretimi için mücadele etmelidir (Sartre, 2000: 52-53). Pierre Bourdieu ve Antonio Gramsci’ye göre ise entelektüel, siyasal alan içerisinde hareket halinde olan ve aynı zamanda siyasi tavır ve karşı duruş sergileyip iktidarı sorgulayan kişidir. Bu ortamda entelektüelliği, kendi

konumlarını güçlendiren yapılardan ve konformizmden sıyrılıp yeni toplumsal hareketler içinde yer alarak düzeni eleştiren bir role dönüşebilen bir konumda betimlemek, onu gerçek anlamda entelektüel duruşa ve tarza yaklaştırabileceği kabul edilmektedir (Yaralı Akkaya, 2012: 13). Entelektüel her dönemde gücün odakları olan iktidarla bir savaşım ve mücadeleye mecbur kalmıştır. Hemen hemen her toplumda biginin anahtarlarını elinde tutan kişiler toplumdaki bir nevi koparak farklı görevler üstlenirler. Entelektüel toplum üzerinde bir "üst göz"dür, sorunları farkeder ve onlara çözümler getirmeye çalışır. O, biteviye bir sorgulamanın dinamizmidir (Yaralı Akkaya, 2012: 29). Tam da bu noktada iktidarla çatışmaya girer; çünkü entelektüel çoğu zaman ezen güce karşı ezilen kesimin yanında durur. O, daima gergin bir şuurdur, itirazdır, isyandır (Uçan, 2008: 119). Toplumun en nitelikli kafa işçisidir, sorgulayan belleği ve hakikatin emekçisidir.

Politik tiyatronun ilk kuramcısı ve uygulayıcısı Alman tiyatro adamı Erwin Piscator'dur. Marksçı düşünceyi benimseyerek geliştirdiği tiyatro anlayışını "siyasal revü", "belgesel tiyatro" ve "politik tiyatro" biçimleri üzerine kurar. Sahne-seyirci ilişkisini iç içe ve bütünlüklü bir yapıda değerlendirerek "bütünsel tiyatro" anlayışının yaratıcısı sayılır. Dramatik kurgu ile tarihsel ve toplumsal olaylar arasında ilişki kurarak özellikle ezilen sınıfın sorunlarını işler. Tiyatronun anlatım biçiminin "dramatik" yerine "epik" olması gerektiğini savunmakla Bertolt Brecht'in "epik tiyatro"suna giden yolu açar. Politik tiyatro, Marksist felsefenin tarihsel maddecilik ilkesi doğrultusunda, seyircinin içinde yaşadığı dünyayı farklı bir gözle görüp-değerlendirmesini amaç edinir. Bu nedenle "politik tiyatro", burjuva sanat anlayışına ve tüm kalıplaşmış değer yargılarına karşı sınıf savaşımında bir araç olarak kullanılır. (Karabulut, 2014: 113). Bu pencereden bakıldığında tiyatronun toplumsal değişime katkısı çok büyüktür. Erwin Piscator, tiyatronun amacını: "Sanat sözcüğünü programımızdan kökünden kaldırdık, bizim 'oyunlarımız' acil beklentilerimizi yansıtıyordu ve 'politik bir etkinlik' biçimi olarak güncel olayları etkilemeyi amaçlıyordu" sözleriyle özetler. Onun öğrencisi olan Bertolt Brecht de bir eserin sanatsal değerini her zaman toplumsal değişim üzerindeki etkisiyle ölçer. (Kocabay, 2004:104-105).

Epik ve politik tiyatro akımından etkilenen yazarlarımızdan biri de Haldun Taner'dir. O, Cumhuriyet Dönemi Türk Tiyatrosu'nda politik eleştirileriyle dönemin güncel olaylarını eleştiren bir yazardır. O, semboller ve kurgusal olaylarla yaşadığı döneme göndermeler yaparak sosyal ve siyasal birtakım olaylarla ilgili okuyucu / seyircinin zihninde bazı soru işaretleri yaratır. Bu analiz ve kritikler, daha çok dönemin iktidarını hedef alan yer yer mizahi ve parodik söylemlere sahiptir. Yazar, toplumsal ve siyasal tüm sorunların ancak bilinçli aydınların çabalarıyla çözüleceğine inanır. Hemen tüm eserlerinde yozlaşmış toplumun çürüyen yanına işaret eder.

Taner, ilk oyunu *Günün Adamı*'nda dönemin koşullarını çok iyi gözlemler ve iktidar olgusunun bireyler üzerinde ne kadar etkili olabileceğini gözler önüne serer. Yazar, bir aydının politik sahada güce nasıl boyun eğdiğini trajikomik bir şekilde canlandırır. İnsanoğlu güce ve paraya her zaman meftundur. Yazarın oyunun sonunda sözde idealist olan Doçent'in aslında iktidarın bir kuklası olduğunu seyirciyi şaşkıncı şekilde sonlandırması iktidarların bireyler için ne kadar cezbedici olanaklar sunduğunu ifade eder. Eser, iktidarı simgeleyen parti ile aydını temsil eden Profesör'ün çatışmasını nükteli bir şekilde gözler önüne serer.

KAYNAKÇA

Arslan, A. (2002). *Aydınlar, Entelektüeller ve Müminler*. İstanbul: Yapı Kredi Yayınları. Sayı: 31.

- Atila, S. (2009). "Entelektüeller, Üniversiteler ve Bilimsel Bilginin Üretilmesi Kapsamında Eleştirel Bir Deneme". *Akademik İncelemeler*. 4(2). S. 82-94.
- Batak, K. (2016). "Aristoteles'te En Yüksek Entelektüel Erdem". Sakarya Üniversitesi *İlahiyat Fakültesi Dergisi*. XVIII (33). S. 18-28.
- Bayrak, Ö. & M. Özcan. (2015). "Haldun Taner'in Hikâyelerinde Dil ve Üslup". *Kesit Akademi Dergisi*. Sayı: 1. S. 59-68.
- Bayrak, Ö. & Tahsin, Y. (2013). Türk Hikâyeciliğinde Haldun Taner'in Yeri ve Kitaplarında Yer Almayan "Töhmət" Adlı İlk Hikâyesi". *Tarih Okulu Dergisi*. Sayı: 15. S. 481-498. Doi: <http://dx.doi.org/10.14225/Joh291>
- Benda, J. (2006). *Aydınların İhaneti*. (Çev. Soydemir, C.). İstanbul: Doğu Batı Yayınları.
- Çağan, K. (2005). *Entelektüel ve İktidar*. Ankara: Hece Yayınları.
- Eren, G. L. (2017). "Mitlerin Kendini Yeniden Üretimi: Aydınlanma Felsefesinden Aydınlanma Projesine". *Turkish Journal Park Academic*. 1(1). S. 115-129.
- Esra, D. (2006). "Günün Adamı Üzerine Göstergibilimsel Bir İnceleme". *Tiyatro Araştırmaları Dergisi*. Sayı: 21. S. 7-24.
- Foucault, M. (2011). *Entelektüelin Siyasi İşlevi*. (Çev. Ergüden, I., Akınhay, O., Keskin, F.). İstanbul: Ayrıntı Yayınları.
- Foucault, M. (2014). *Özne ve İktidar*. (Çev. Akınhay, O., Egüden, I.). İstanbul: Ayrıntı Yayınları.
- Fromm, Erich. (1992). *Yeni Bir İnsan Yeni Bir Toplum (Yanılsama Zincirlerinin Ötesinde)*. (Çev. Arat, N.). İstanbul: Say Yayınları.
- Gramsci, A. (1997). *Hapishane Defterleri*. (Çev. Cemgil, A.). İstanbul: Belge Yayınları.
- Hilav, S. (2002). *Entelektüeller ve Eylem. (Entelektüeller Gerekli Mi?)*. İstanbul: Yapı Kredi Yayınları. Sayı: 31.
- Horkheimer, M. & Adorno, W. T. (1995). *Aydınlanmanın Diyalektiği*. (Çev. Özügül, O.). İstanbul: Kabalıcı Yayınevi.
- Kar, S. (2014). "Din Aydınlanma ve Eleştirisi". *Atatürk Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi*. Sayı: 42. S. 174-192.
- Karaaslan, F. (2010). "Entelektüel Üzerine Eleştirel Bir Çalışma: Aliya İzzet Begoviç Örneği". (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi). Selçuk Üniversitesi, Konya.
- Karabulut, Tufan. (2014). *Modern Tiyatro (Klasikten Postmoderne Oyun Yazımı ve Sahnelemedeki Yönelişler)*. İstanbul: Mitos - Boyut Yayınları, s. 113.
- Kocabay, Hasibe, Kalkan. (2004). "Tiyatro ve Gerçeklik İlişkisinde Belgesel Tiyatro", İ.Ü. Edebiyat Fakültesi, Tiyatro Eleştirmenliği ve Dramaturji Bölümü Dergisi, İstanbul, Sayı 5, s. 104-105.
- Meriç, C. (2017). *Mağaradakiler*. İstanbul: İletişim Yayınları.
- Paul Sartre, J. (2010). *Aydınlar Üzerine*. (Çev. Bora, A.). İstanbul: Can Yayınları.
- Said, E. W. (1995). *Entelektüel, Sürgün, Marjinal, Yabancı*. (Çev. Birkan, T.). İstanbul: Ayrıntı Yayınları.
- Sam, R. (2017). "Halk ve Entelektüel Arasındaki Karşıtlığı Aşmak Üzerine". *Kayı Uludağ Üniversitesi Fen-Edebiyat Fakültesi Felsefe Dergisi*. S. 98-109.
- Şeriati, A. (2015). *Aydın*. (Çev. Okumuş, E., Kırlangıç, H., Demirkol, M.). Ankara: Fecr Yayınları.
- Taner, H. (2007). *Günün Adamı/ Dışardakiler*. Ankara: Bilgi Yayınevi.
- Uçan, H. (2008). "Entelektüelin Kimliği ve Bir Entelektüel Olarak Tanpınar". *Türk Dünyası İncelemeleri Dergisi*. 7(2). S. 117-126.
- Yaralı Akkaya, A. (2012). *Gramsci ve Bourdieu Düşüncesinde Entelektüel Kavramsallaştırmasının Tekel İşçi Eylemi Üzerinden Analizi*. (Yayımlanmamış Doktora Tezi). Hacettepe Üniversitesi, Ankara.